

עלון לב המועדים

מתוך לב המועדים "פורים וחודש אדר"

ויש מקומות שבהם הגבאי מכין חצאי דולר שיש בהם צירוף השיעור ומקנה אותם עבור ג' חצאי שקלים (לוח א'').

הטעם שנקרא פורים בלשון רבים ולא בלשון יחיד

לפי שהמנן עשה שני גורלות אחד על הימים והשני על החודשים. יש אומרים בשונה פורים לפי ששני גורלות היו אחד שאחשורוש הפיל פור הגורל להמנן וכיון לבטל הדת, והמנן הפיל פור להרוג ושתיהן נתבטלו (ספר מטעמים החדש פורים ב.).

טעם אחר לשם פורים: פורים בנימטרייא "המנן עמלק" עם הכולל, וכשם שנמחה המנן כן ימחה עמלק (ספר מטעמים החדש יט.).

באיזה לשון מילת פורים

השם פורים אינו בלשון הקודש אלא בלשון פרסי, והטעם שקבעו כך חכמים: כדי שיקבע זיכרון הנס לדורות שהיה לישראל בפרס (רשב"ם שמות טז טו.).

וראיה ממה שכתוב (אסתר ג ז) "הפיל פור הוא הגורל לפני המנן" שהיה צריך לכתוב "הפיל הגורל" שהרי המגילה נכתבה בלשון הקודש אלא שנכתב בן להודיע שעל כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור כי אין לא נכתבה מתחילה בלשון שהיו מדברים בה באותה המלכות לא היינו יודעים למה נקרא פורים.

ירידת גשמים בפורים

יש אומרים: שראוי להתפלל שלא יהיו גשמים בפורים וגם לנותנים צדקה הוא סימן טוב שלא ירדו גשמים, והטעם: כדי שלא יהיו בגדר "עבד שבא למזוג כוס לרבו" (מועד לכל חי להגרי"ח פלאני סימן לא סעיף לו.).

ירידת גשמים בפורים: מובא שיש שביקשו שירדו גשמים בפורים בעירם כדי שלא יבואו לידי פריצות והוללות וידוע שתפילתם עשתה פירות (נמעי גבריאלי פרק ג הערה כו ששמע שכן ביקש הגה"צ רבי יעקב לאנדו אב"ד בבני ברק).

תענית אסתר- טעם התענית

מובא בספרי המקובלים הקדמונים שגזרת המנן לא נדחתה אלא שנתקיימה בפורעניות שבאו אח"כ במשך השנים ולכן קבעו להתענות בכל שנה בכדי לבטל את גזרת המנן [וע"ש שגזרות שהיו בשנת ת"ח ות"ט היו גזרות שנדחו לשנה הזו רמז לדבר ששתי אותיות נכתבו גדולות ח' ב"חור" (אסתר א ו) ות' ב"ותכתב אסתר המלכה" (אסתר ט כט) לרמז על שנת תת] [שארית ישראל הנקרא חלק שני מספר יוספון, שו"ת שבט הקהתי ח"א פורים סימן כג א.]. טעמים נוספים עיין עוד בספר "לב המועדים".

מחצית השקל

יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנים באדר (שו"ע תרצד א.).

בזמן שבית המקדש היה קיים היו נותנים מחצית השקל, והיו קונים בממון זה קרבנות שהיו מקריבים מר"ח ניסן.

הטעם שנקבע שהתשלום הוא חצי שקל ולא שקל שלם.

לפי שמחצית השקל באה לכפר על עוון העגל שהיו ישראל מתעסקים עימו חצי יום. אמר להם הקב"ה, חצי יום אכלתם משלי והייתם עובדים עבודה זרה, תחזירו לי, אמרו חז"ל, כיון שעבדו חצי יום, יתנו חצי שקל (ירושלמי שקלים פרק ב הלכה ג).

במנהג ליקח ג' חצאי דולרים

יש מקומות בא"י שלקחו ג' חצאי דולר, והטעם: לפי שבזמן מסוים לפני שנים לא היה להם מטבע שהיה רשום עליו ערך נקוב חצי,

ועוד דבחצי דולר מעורבב בו כסף ממש [ובשנים אחרונות אינו כן ולכן יש לקחת מטבעות ישנות] ובימינו שיש חצי שקל אין ענין לקחת חצי דולר (עיין הליכות שלמה פורים יח ד"ה ט).

אמירת "ואתה קדוש" אחרי קריאת המגילה

נוהגים לומר "ואתה קדוש" לאחר קריאת המגילה בלילה

(שו"ע תרצג א).

הטעם שאומרים "ואתה קדוש" לפי שפסוק זה נמצא במזמור למנצח על אילת השחר (תהילים כב) שאמרה אסתר בבואה לפני המלך (מנהגים).

טעם אחר: ע"ש שאמרו בבראשית רבה (פר' מת פ"ט ו) על כל שבת ושבת שישראל משבחין לקב"ה, הוא משרה שכינתו עליהם ומה טעם (תהלים כב ד) "ואתה קדוש יושב תהילות ישראל" ומאחר וקריאת המגילה היא שבת והלל כדאמרינן (בערכין י, ב) קרייתתה היא הלילא, לכן אומרים "ואתה קדוש" (כתר שם טוב סימן תרכג).

טעם אחר: לפי שצריך לומר קדיש בתרא אחר התפילה ואין אומרים קדיש אחר כתובים, ע"כ אומרים "ואתה קדוש" (אוצר מנהגי יישוב פורים ה).

טעם אחר: לפי שבפורים הדור קבלוה את התורה מאהבה וע"כ אומרים ואתה קדוש שבסופו אומרים "ברוך אלוהינו שבראנו.. ונתן לנו תורת אמת" (אגרת הלכות, מטעמים החדש פורים כד).

טעם אחר: מפני שבפורים היה גאולתנו מיד אויבינו לכן תקנו לומר ובא לציון גואל כדי להזכיר גאולה לפנינו (שערי מעמי המצוות ענין חנוכה ופורים שם).

הטעם שאין מתחילים ב"ובא לציון": לפי שאין עיקר גאולה בלילה (רוקח אות רלט).

חייב איניש לבסומי

חיוב לבסומי: חייב איניש לבסומי, וזמנו אינו רק בסעודת פורים אלא כל היום (הגרשו"א שלמי מועד פרק סב).

שיעור השכרות: עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

ביאור עד דלא ידע

יש שביארו שחייב אדם לבסומי במדה כזאת שלא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי ויחשוב שהמן הוא הברוך ומרדכי הארור (קיצור פסקי הרא"ש ס"ק ת, שער הכונות דף קט ע"ד, סידור עמודי שמים ליעב"ץ).

ביאור אחר: לפי שנס פורים מתחלק לשנים א. מפלת המן שע"י בטלה הסכנה שהיתה לעם ישראל, ב. גידול מרדכי שע"י זה נהיה לישראל עושר גדול וכבוד, ולפי זה ארור המן הכוונה לנס מפלת המן, ברוך מרדכי הכוונה לגדולת מרדכי, וזהו חייב

איניש לבסומי עד דלא ידע מכה המשקה להכריע איזה נס יותר גדול מפלת המן או גדולת מרדכי (ט"ז תרצה ערהו"ש שם, משנ"ב שם).

הטעם שחייבו חכמים לבסומי ועוד שהרי בכמה מקומות

בתורה מוזכר שהוא מכשול גדול כגון בנח ולוט

לפי שהמן בקש להשמיד ולהרוג את כל היהודים ולשפוך דם יהודים לכן נצטוינו לעשות ענין קרוב לזה מתוך שמחה לשתות הרבה עד שנהיה כמתים מושככים ארצה, ועוד הוא חשב לשפוך דם ואנו נוסיף דם על דמינו (סדר היום סדר פורים).

טעם אחר: בספר יד אפרים כתב שנתגלה לו הטעם בחזיון ליל שעיקר החיוב כדי שיהיה בשמחה כדכתיב (תהילים קד טו) "ויין ישמח לבב אנוש" ומחמת שיהיה בשמחה יהיה חדות ה' מעוזו ויתן להודות לה' על הנס מתוך הרחבת הלב (יד אפרים להגרו"א מרגליות בהערותיו הנדפס לשו"ע סימן תרצה).

מנהגי יום הפורים

נוהגים להתחפש בתחפושות בפורים (שו"ע תרצו ה) ואינו חיוב אלא מנהג ישראל ומכיון שמנהג ישראל דינא אין לבטל מנהג זה.

לפי שהנס היה מלובש בדרך הטבע ע"כ מכסים את הפנים שלא יראו בגלוי, כלומר שהמאורעות שמסופר במגילה היו י"ב שנים והיו נראים בדרך הטבע ורק בסיומם התברר שהיתה יד ה' שכינה את כל המהלך.

טעם אחר: לפי ששנאת עמלק שהוא מצאצאי עשיו נובעת מזה שיעקב לקח את הבכורה מאחיו במרמה על ידי שהתחפש לעשיו ובפורים אנו מתחפשים ומראים להם שהברכות היו ראויים ליעקב ולא גנבם ממנו (ספר התודעה פרק עשירי).

הכאת המן

בשעת קריאת המגילה כשמזכירים את המן נוהגים ל"הכותו" ע"י הקשה בשולחן או לרקוע ברגלים (שו"ע תרצ יו, משנ"ב שם ס"ק נט).

כתב במדרש אליהו כשאומרים ארור המן או מזכירים שמו ושם אשתו ומכין, עושה הקב"ה שירגישו ההכאות כדי שיקבלו צער גדול יען שכל הבאים לעולם כאילו בימייהם נעשה הנס לפי שאם נעשה עצתו ולא היו באים לעולם, לכן כל הבאים לעולם צרכים לצער ולכן עושה הקב"ה שירגישו ההכאות בהזכרת שמו (מדרש אליהו מבעל שבט מוסר מגילת אסתר עמוד פא).

בעין זה נכתב בספר אסופות כת"י (בהתורה והחיים גודמן עמוד 121) פעם אחת שאל ההגמון מרגנשבורג את רבי יהודה החסיד, למה

מתנות לאביונים

נתינת מעות לגבאי צדקה לפני פורים

רשאי לתת לגבאי צדקה לפני פורים בפקדון בשביל שיעביר לעני בו ביום (ערוה"ש תרצד ב), ואפילו לעני עצמו יכול ליתן קודם פורים בשביל שיוכל לקנות מהם צרכי פורים (הגר"ש"א בישמח ישראל עמוד קלו, שו"ת דבר ויציב ושו"ת קנין תורה). ומ"מ מן המובחר יותר ליתן בפורים עצמו (הגר"ש ואונר"ש שם עמוד קלו והגר"ח"ק שם).

הטעם שמרכיבים בפורים לתת בצדקה יותר מכל השנה,

לפי שפורים היה על ידי תשובה ותשובה היא על ידי צום, קול, וממון, וכדי לקיים ג' דברים ואלו הם צום – תענית אסתר, קול – מקרא מגילה, וממון – ולכן נותנים צדקה שזה הדבר השלישי בתשובה ששלושת דברים אלו מעבירים רוע הגזירה (אכמ"י סימן נ פורים ז).

טעם אחר: לפי שהמון נזר "וישללם לבו" (אסתר ג יג) אך מחסדי ה' שהציל אותנו וזכו מן ההפקר של הכלל וכולם שווין בו וע"כ כל הפושט יד נותנים לו (מטעמים שם).

משלוח מנות

הטעם שתקנו משלוח מנות ב' מנות לאדם אחד

להיכר על שנעשה להם ב' ניסים אחד שניצלו ממות לחיים והשני שהרגו בשונאים (עיון יעקב מגילה דף ו, א). **טעם אחר:** כנגד ששתי מתנות שנתן אחשורוש לאסתר (אסתר ח א-ב) אחד בית המן והשני נתינת הטבעת (כה"ח תרצה לו, א"ר שם ח).

הטעם שתקנו משלוח מנות לב' אנשים ומתנות לאביונים לאדם אחד

לפי שסיבת התקנה היא משום שמחת האדם עם אוהביו ורעיו ולהשכין ביניהם אהבה ואהבה ורעות ולפי שיש הרבה אביונים לכן טוב שיתן מתנה אחת לשתי אביונים כדי שיהיה לכל אחד מתנה, אבל במשלוח מנות שצריך לשלוח לאוהביו ורעיו אולם לא ימצא אדם שיש לו אוהבים ורעים הרבה לכן תקנו שישלח לרעהו ב' מתנות הטוב להיות שמח ושש עימו על התשועות (ב"ח תרצה בסוף ד"ה וצריך לשלוח).

הטעם שרק בפורים תקנו משלוח מנות ולא בשאר החגים

לפי שבזמן אחשורוש השתחוו לצלם רק לפנים (כמבואר במגילה יב, א) נמצא שכל יהודי לא אכל אצל השני מחשש שמא הוא מומר ואסור לאכול אצלו שמא לא עשה רק לפנים, לכן תקנו שכל אחד יאכל ממאכל חבריו שמוכיח שכולם היו נאמנים לקב"ה (חת"ס).

אתם דופקים על הכתלים כשאתם מזכירים את המן. אמר לו, כל דפיקות שאנו דופקים כך השדים דופקים לו בגיהנום. אמר לו מנא לך. אמר לו בא ואראך, הלך עמו והראהו בפתח גיהנום, וראהו שהכוהן פתח הגמון ואמר, אילו הייתי אצלכם הייתי מסייע לכם להכותו.

הטעם שבקריאת המגילה לא נזכר שם השם

לפי שכל נס פורים לא היה נס גלוי כמו יציאת מצרים שנשתנו טבעי בראשית, אלא הכל היה בדרך הטבע, כל מעשה המגילה נמשך י"ב שנים, וכל מעשה בפני עצמו היה נראה כטבעי לגמרי, ורק בסיום הי"ב שנים ראו שהיתה יד שכינה את הכל, ורק הקב"ה סיבב הדבר שיצא הנס, לכן שמו מוסתר (תשובות הגאונים שערי תשובה סימן כא ספר האשכול ח"ב עמוד כ).

טעם אחר: לפי שהדת ניתנה ליכתב גם בספרי מדי ופרס ובזיון שיכתב שמו של הקב"ה בסיפרם (מרדכי שבת סימן שצו הובא בט"ז שלד א). יש שכתבו שהסיפוי שחששו שיתכוונו לאלילים שלהם.

טעם אחר: מפני שעדיין היה לבם נוקפם לכתוב את המגילה משום שלום מלכות כדאיתא בגמרא מגילה ו, א) "שלחה אסתר לחכמים כתבונא לדורות" (ספר מטעמים פורים ט).

טעם אחר: שלא יאמרו שמצווה לינשא עם האומות, שהרי ה' יתברך הביא נס על ידי נישואי אסתר עם אחשורוש, ולכן היה קשה לחכמים לכתוב המגילה (ספר מטעמים שם יא, בשם ספר נ"ח).

הטעם שאין המגילה נקראת מגילת מרדכי או מגילת

מרדכי ואסתר שהרי בזכות שניהם נעשה הנס

כיון שאסתר מסרה נפשה כשנכנסה למלך אשר דתו להמית הנכנסים, ואף שגם מרדכי מסר נפשו שלא השתחוה להמן, כיון שלא היה מוכרח לעשות כן והיה יכול להחביא עצמו מראית המן או לבקש רשות מהמלך ללכת לעיר או מדינה אחרת, לפיכך אין זה נחשב כמו המסירות נפש של אסתר, שהיא היתה מוכרחה למסור את נפשה לכן המגילה נקראת על שמה (ר' יונתן איבשיץ ישועה גדולה אסתר ט ל).

טעם אחר: משום שהיא שלחה לחכמים כתבונא לדורות וכיון שהיא נתעוררה שיקבעוה לדורות לכן נקראת על שמה (ספר עיני העדה שח"א לר' אליהו הכהן). טעמים נוספים עיין עוד בספר "לב המועדים".

הידעת !

תחנון – הטעם שאין אומרים תחנון ב"ג ניסן אף שאין בו הקרבת נשיא ואינו יו"ט.

קמחא דפסחא – הטעם שתקנו קמחא דפסחא בפסח יותר משאר צדקה של ימים טובים.

ברכת האילנות – הטעם שמברכים על אילנות ואין מברכים על ירקות.

הגעלת כלים – הטעם שמברכים על טבילת כלים ואין מברכים על הגעלת כלים.

נקיון הבית – מהו המקור לסיוד הבית מחדש בחדש ניסן.

חומרות בפסח – הטעם שנהגו ישראל להחמיר חומרות בפסח יותר מכל השנה.

הבשרים – הטעם למנהג העולם לקנות אקונמיקה כשרה לפסח.

מצת מצווה – מהו הענין ליקח מצות הנאפות בתוך ל' יום מפסח.

תענית בכורות – הטעם שרק בתענית זו מצאנו שיכולים ליפטר על ידי צום.

ער"פ – הטעם שנהגו איסור אכילת מצה ואיסור מלאכה בער"פ ולא נהגו כן בערב סוכות.

ליל פסח – בשו"ע כתוב שאין לישון עד שתחטפנו שינה הטעם שנהגו להקל בזה.

**מאות הלכות מנהגים וטעמים רבים בספר
"לב המועדים פסח וחודש ניסן"**

ניתן להשיג בבתי הכנסת ובבית המחבר
רחוב ראב"ד 5 משפחת לב 052-7668608

"כל השביעין חביבין"

כרכי לב המועדים שיצאו בסייעתא דשמיא: אלול ר"ה, חנוכה, פורים וחודש אדר,
הגדה של פסח, ספירת העומר שבועות, שלושת השבועות, "פסח וחודש ניסן",

חדש

לב
המועדים

פסח
וחודש ניסן

הלכות
מנהגים
טעמים

הגדה
של פסח

לב
המועדים
הלכות
מנהגים
טעמים

